

QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSIYON IQTISODIYOTGA O'TISHNING ZAMONAVIY MUAMMOLARI

*Burhanov Alisher Khadjimurodovich -
I.f.n., Guliston davlat universiteti Iqtisodiyot
kafedrasida dotsenti*

https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss4/a5

Annotatsiya. Maqola qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlantirish muammolariga bag'ishlangan. Iqtisodiy tahlil asosida agrar tarmoqdagi innovatsion faoliyatning hozirgi holati, innovatsion jarayonlarning xususiyatlari va qishloq xo'jaligining innovatsion rivojlanishini cheklavchi muammolar hamda tendensiyalar aniqlandi. Umuman olganda, agrosanoat majmuasida innovatsiyalarning kam tarqalganligi haqida xulosa chiqariladi. Ishlab chiqarilayotgan innovatsion mahsulotlar asosan ichki bozorga yo'naltirilgan bo'lib, texnologik almashinuv jarayonlari beqaror dinamikaga ega va texnologiya transferida patent-litsenziyalash komponenti ustunlik qiladi. Tadqiqot natijalari asosida agrosanoat majmuasini innovatsion rivojlantirishni takomillashtirishning umumiy yo'nalishlari belgilab berildi.

Kalit so'zlar: innovatsiya tizimi, texnologik modernizatsiya, fundamental va amaliy tadqiqotlar, agrar sektor, innovatsiyalar, innovatsion faoliyat, qishloq xo'jaligi.

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕХОДА К ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКЕ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ

*Бурханов Алишер Хаджимуродович -
К.э.н., доцент кафедры экономики
Гулистанского государственного университета*

Аннотация. Статья посвящена проблемам инновационного развития сельского хозяйства. На основе экономического анализа определяется современное состояние инновационной деятельности в агропромышленном комплексе и характеристики инновационных процессов. Выявлены проблемы и тенденции, ограничивающие инновационное развитие сельского хозяйства. В целом делается вывод о том, что инновации в агропромышленном комплексе не распространены. Производимая инновационная продукция в основном направляется на внутренний рынок, процессы технологического обмена имеют неустойчивую динамику, в трансфере технологий преобладает патентно-лицензионная составляющая. По результатам исследования определены общие направления совершенствования инновационного развития агропромышленного комплекса.

Ключевые слова: инновационная система, технологическая модернизация, фундаментальные и прикладные исследования, аграрный сектор, инновации, инновационная деятельность, сельское хозяйство.

MODERN PROBLEMS OF TRANSITION TO INNOVATIVE ECONOMY IN AGRICULTURE

*Burkhanov Alisher Khadzhimurodovich -
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the
Department of Economics, Gulistan State University*

Abstract. The article is devoted to the problems of innovative development of agriculture. On the basis of economic analysis, the current state of innovative activity in the agricultural sector and the characteristics of innovative processes are determined. Problems and limiting trends of the innovative development of agriculture were identified. In general, it is concluded that innovations are not common in the agro-industrial complex. The innovative products produced are mainly directed to the domestic market, technological exchange processes have unstable dynamics, and the patent-licensing component dominates the technology transfer. Based on the results of the research, the general directions for improving the innovative development of the agro-industrial complex were defined.

Key words: innovation system, technological modernization, fundamental and applied research, agricultural sector, innovations, innovative activity, agriculture.

Kirish. Hozirgi vaqtda innovatsiya va innovatsion faoliyat raqobatdosh ustunlik ta'minlash uchun asosdir, shuningdek, ishlab chiqarishni rivojlantirish samaradorligini oshirish va bozor pozitsiyalarini saqlab qolish imkonini beradi. Xalqaro bir qator ekspert xulosalariga ko'ra iqtisodiy o'sishning qariyb uchdan bir qismi innovatsion texnologiyalar hisobiga ta'minlanadi [1].

Ushbu tadqiqotning maqsadi O'zbekiston iqtisodiyotining qishloq xo'jaligi sohasida innovatsion faoliyatning zamonaviy xususiyatlarini aniqlashdir.

Qishloq xo'jaligining ahamiyatini uning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi haqidagi ma'lumotlar ham tasdiqlaydi. 2021-yil ma'lumotlariga ko'ra 26,2% ni tashkil etdi [3]. Mamlakatda oziq-ovqat va biologik xavfsizlik darajasi ko'p jihatdan uni boshqarishning samaradorligi va oqilonaligiga bog'liqdir [4].

Adabiyotlar tahlili. Ko'pgina tadqiqotchi-iqtisodchi olimlarning ishlari innovatsion jarayonlarni rivojlantirish muammolari, innovatsion rivojlanish masalalarini ishlab chiqishga bag'ishlangan. Birinchi marta K.Friman tomonidan "Milliy innovatsion tizim" davlat va xususiy sektordagi institutlarning bir turi sifatida foydalanilgan, iqtisodiyot, uning faoliyati va o'zaro ta'siri yangi texnologiyalarning tarqalishini boshlaydi, yaratadi, o'zgartiradi va rag'batlantiradi, deb ta'kidlanadi [1].

B.A.Lundvell milliy innovatsion tizimni yangi va iqtisodiy foydali bilimlarni ishlab chiqarish, tarqatish va foydalanishda o'zaro ta'sir qiluvchi elementlar va munosabatlardan shakllanadigan innovatsiyalar tizimi sifatida belgilab berdi [2].

Ushbu mualliflarning uslubiy tamoyillari J.Shumpeterning innovatsiyalar yoki "yangi kombinatsiyalar" va asosiy iqtisodiy vazifasi innovatsiyalarni amalga oshirish bo'lgan tadbirkorlar haqidagi innovatsion faoliyatning institutsional jihatini belgilovchi omil, uning tuzilishi va mazmuni sifatida ko'rib chiqish g'oyalari asoslanadi [3].

J.Shumpeter innovatsiyalar nazariyasining boshlang'ich nuqtalari N.D.Kondratievning tadqiqotlarida ixtirolar va innovatsiyalar to'liqlarining ishlab chiqarish bilan bog'liqligini ochib berdi [4].

Kondratievning tadqiqotlari va xulosalari turli mamlakatlar iqtisodiy ko'rsatkichlarning vaqt oralig'ida katta sikl to'liqining o'sishining statistik tahlil qilishga, muhandislik va ishlab chiqarish texnologiyasidagi chuqur o'zgarishlar, jamiyat iqtisodiy hayotining aniq shartlarini sezilarli darajada o'zgartirish tub innovatsiyalar, asosiy ixtirolar va kashfiyotlar paydo bo'lishiga asoslangan. Texnologiyani takomillashtirilishi uzoq davrli siklik jarayonni o'ziga bo'ysuntirgan.

Agrar sohada innovatsion tizimni rivojlantirishga xorijiy olimlar orasida R.Daniels [5], B. A. Lundvel [2], R. Nelson [6], D. Nort [7], M. Porter [8], P. Romer [9], B. Santo [10], K. Friman [11], S. Xantington [12], G. Chesboro [13], J. Andryev [14], J. Shumpeter [15] va boshqalar katta hissa qo'shgan va ilmiy tadqiqotlar olib boragan. Shuningdek, rossiyalik A.I.Anchishkin [16], O.G.Golichenko [17] tadqiqotlari milliy innovatsion tizimni modellashtirish, innovatsion rivojlanish masalalariga bag'ishlangan.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada iqtisodchi olimlarning ilmiy adabiyotlarda nashr etilgan ekspert baholari va hisob-kitoblari, hisobot hujjatlari va tadqiqot tashkilotlari va O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligining hisobotlari, shuningdek, davriy nashrlar materiallari o'rganildi. Tadqiqotning uslubiy asosi olimlarning qishloq xo'jaligida innovatsion rivojlanish jarayonlarini boshqarish sohasidagi ilmiy ishlanmalari hisoblanadi. Tadqiqot jarayoni iqtisodiy-statistik, abstrakt-mantiqiy, hisoblash-konstruktiv, monografik, ekspert usullaridan foydalangan holda o'rganilayotgan mavzuga kompleks yondashuvga asoslandi.

Tahlil va natijalar muxokamasi. Iqtisodiy rivojlangan mamlakatlarning jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, innovatsion faoliyat samaradorligi va tovar ishlab chiqaruvchilarni innovatsion jarayonga jalb qilish darajasi ko'p jihatdan jahon qishloq xo'jaligi bozoriga kirish muvaffaqiyatini va qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarining raqobatbardoshligini belgilaydi.

Jahonda turli mamlakatlar va mintaqalarning innovatsion rivojlanish darajasini baholash imkonini beradigan ko'plab xilma-xil indikator va indekslar tizimi ishlab chiqilgan. Masalan, jahon mamlakatlarining 14 innovatsion rivojlanish darajasini reyting asosida baholash uchun Frantsiyadagi INSEAD xalqaro biznes-maktabi xodimlari tomonidan innovatsiyalarga qilingan xarajatlar va ulardan olingan natija (samara) o'rtasidagi nisbatni batafsil tavsiflaydigan 80 ta har xil o'zgaruvchilarni o'z ichiga olgan Global innovatsiyalar indeksi (The Global Innovation index)ni hisoblash uslubi taklif etilgan. 2022-yilda ushbu tadqiqotlar ko'lami jahonning 131 mamlakatini qamrab olgan. Mazkur reytingning birinchi o'ntaligiga quyidagi mamlakatlar kirgan: Shveysariya (64,6), AQSh (61,8), Shvetsiya (61,6), Buyuk Britaniya (59,7), Niderlandiya (58,0), Koreya (57,8), Singapur (57,3), Germaniya (57,2), Finlandiya (56,9), Daniya (55,9), Rossiya Federatsiyasi ushbu reytingda 47-chi, O'zbekiston 82-chi, Qozog'iston 83-chi, Tojikiston 104-chi o'rinni egallagan [19].

Tahlillar, mamlakatimizda ilm-fan va texnika yutuqlarini keng qo'llagan holda milliy iqtisodiyotimizning barcha tarmoqlariga, ijtimoiy va boshqa sohalarga zamonaviy innovatsion texnologiyalarni tezkor joriy qilish borasidagi tadbirlarni keng ko'lamda amalga oshirish zaruratini ko'rsatadi. O'zbekistonning jahondagi texnologik jihatdan rivojlangan mamlakatlar hamjamiyatiga integratsiyalashuvi va innovatsion taraqqiyot yo'lini tanlaganligi bois amalga oshirilgan ishlar natijasida innovatsion texnologiyalarni baholaydigan xalqaro tashkilotlar tomonidan tuziladigan Global innovatsion indeks reytingida ishtiroki yo'lga qo'yildi.

Dunyoning yetakchi qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti oltinchi texnologik shaklga mos keladi, uning rivojlanishi nano va biotexnologiyalar, muqobil energiya va yangi axborot texnologiyalari sohasidagi innovatsiyalarning transferi natijalari bilan bog'liq. O'zbekiston qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilarining ko'pchiligi uchinchi yoki to'rtinchi texnologik tartibga muvofiq ishlab chiqarish darajasini ko'rsatadi.

Bu mahalliy qishloq xo'jaligi sanoatini modernizatsiya qilish va rivojlantirish, amalga oshirish bo'yicha ortib borayotgan talablarni qo'adi va ushbu sohada innovatsiyalardan foydalanish, uni strategik rivojlanish tamoyillarining asosiy tamoyillaridan biriga aylantiradi.

O'zbekiston Respublikasida innovatsion mahsulotlar, ishlar, xizmatlar hajmi va xarajatlari dinamikasi (mln so'm)

Yillar	O'z kuchi bilan ishlab chiqarilgan innovatsion mahsulotlar, ishlar, xizmatlar hajmi – jami	Shu jumladan, qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi	Texnologik, marketing va tashkiliy innovatsiyalarga xarajatlar – jami	Shu jumladan, qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligi
2010	1849026,5	3874,8	264445,8	34,5
2011	1348657,8	3920,5	372646,3	119,7
2012	3635933,2	1443,3	311879,9	942,7
2013	4614656,2	6488,1	4634230,1	3988,2
2014	7042964,5	33912,1	3757372,2	1841,9
2015	8023628,5	16105,8	5528278,7	1775,3
2016	10688245,6	35520,3	2571405,6	8144,3
2017	18543331,0	47941,3	4162263,7	15684,6
2018	28871465,3	118539,4	4707211,8	71,3
2019	26371356,2	105485,4	6603474,9	26413,8
2020	29496504,2	117986,0	6829968,6	27319,8
2021	24523128,8	98092,5	17680789,0	70723,1

Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika Agentligi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

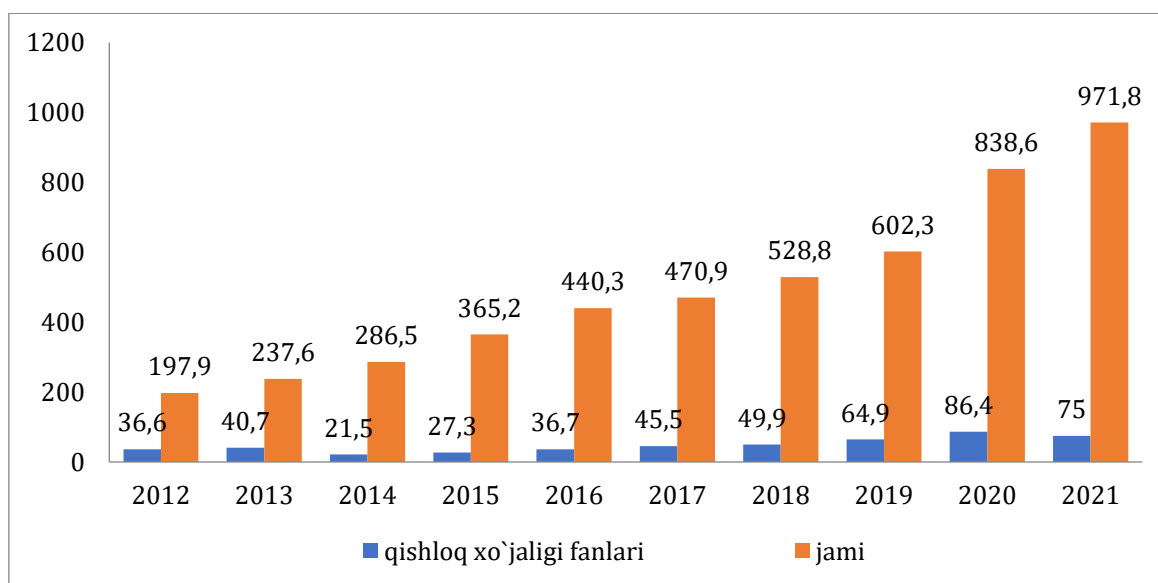
Jadvaldan ko'rinib turibdiki, o'z kuchi bilan ishlab chiqarilgan innovatsion mahsulotlar, ishlar, xizmatlarning umumiy hajmi 2021-yilda 2010-yilga nisbatan 13,2 barobar oshib, 24523128,8 mln so'mni tashkil etgan.

Shu jumladan, qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligida innovatsion mahsulotlar, ishlar, xizmatlar hajmi 2010-yilda 3874,8 mln.so'mdan 2021-yilda 98092,5 mln. so'mga ko'paygan. Ammo, texnologik, marketing va tashkiliy innovatsiyalarga jami xarajatlar tarkibida qishloq, o'rmon va baliq xo'jaligining ulushi 0,5 foizni ham tashkil etmayotganligi, 2018-yilda 2017-yilga nisbatan keskin kamayib ketishi, bu sohada jiddiy muammolar mavjudligidan dalolat beradi. Biroq innovatsiyon rivojlanishga berilayotgan e'tibor samarasi o'laroq, 2021-yilga kelib keskin innovatsiyon mahsulotlar hajmida ham, qishloq xo'jaligida innovatsiyalarga sarflanayotgan xarajatlar-

da ham ijobiy saldoni kuzatish mumkin. Jumladan texnologik, marketing va tashkiliy innovatsiyalarga xarajatlar – jami 2021-yilda 2018-yilga nisbatan 4707211,8 mln so'mdan 17680789,0 mln so'mga yoki, 4,5 barobar ko'paygan.

Fan sohalari bo'yicha ilmiy-tadqiqot tajriba konstruktorlik ishlanmalari (ITTKI)ga umumiy xarajatlar tahlili ham qishloq xo'jaligi fanlari ulushi-ning jami xarajatlar tarkibida nisbatan pastligini ko'rsatmoqda (1-rasm).

Ma'lumotlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, 2010-2021 yillarda (ITTKI)ga umumiy xarajatlar 197,9 mlrd so'mdan 971,8 mlrd. so'mga, ya'ni 491,0 foizga oshgan bir paytda, qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha xarajatlar 36,6 mlrd so'mdan 75040,9 mlrd so'mga, ya'ni 205,0 foizga oshganligi ushbu sohada innovatsion muhitni yaxshilanayotganligidan dalolat beradi.

1-rasm. 2012-2021-yillarda fan sohalari bo'yicha ITTKIarga xarajatlar, mlrd so'm.

Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Shu bilan birga, jami xarajatlar tarkibida 54,1 foizi tabiiy fanlarga, 16,0 foizi texnika fanlariga va faqatgina 7,7 foizi qishloq xo'jaligi fanlariga to'g'ri keladi.

Yoki ushbu holatni 2-jadvalda batafsilroq ko'rishimiz mumkin. 2015-2021-yillar mobaynida qishloq xo'jaligi yalpi mahsulotiga nisbatan qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlanmalari xarajatlari mos ravish-

da 7,5%, 8,3%, 9,7%, 9,4%, 7,6%, 10,3%, 7,7% ni tashkil etmoqda.

Bu holat ham o'z navbatida, bir tomondan qishloq xo'jaligi soha olimlarining yetarli darajada innovatsion loyihalarni taqdim etmayotganligidan dalolat bersa, ikkinchi tomondan innovatsion muhitni yaxshilash zaruratini keltirib chiqaradi (2-jadval).

2-jadval

Ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlanmalarida qishloq xo'jaligi fanlariga ajratilgan xarajatlar

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
ITTKI ga xarajatlar jami, mln. so'm	365160,1	440285,2	470938,3	528777,5	853404,4	838633,8	971801,5
Qishloq xo'jaligi fanlariga	27345,8	36706,1	45539,7	49951,8	64937,6	86386,4	75040,9
<i>shu jumladan:</i>							
fundamental tadqiqotlarga	4952,8	6474,2	7337,3	7933,8	6314,7	8528,8	8430,8
amaliy tadqiqotlarga	16671,6	19061,8	28876,4	31902,8	46493,7	62427,8	31459,9
ilmiy-texnik ishlanmalarga	4362,8	5238,2	5064,7	4826,3	6585,4	6929,2	7684,8
Jami ITTKI ga xarajatlarda qishloq xo'jaligi fanlari ulushi, % da	7,5%	8,3%	9,7%	9,4%	7,6%	10,3%	7,7%
Qishloq xo'jaligi yalpi mahsulotiga nisbatan qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlanmalari xarajatlarini oshirish, % da	0,027%	0,032%	0,031%	0,027%	0,030%	0,035%	0,025%

Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi statistika agentligi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

Qishloq xo'jaligini samarali rivojlanishida agrosanoat kompleksi korxonalarining innovatsion faoliyatni boshqarishini murakkablashtiradi va bir qator omillar ta'sirida cheklaydi. Ular orasida iqtisodiy vaziyatning noaniqligi, keskin raqobat, inflyatsion jarayonlar, talabning pasayishi, narxlarning nomutanosibligi, korxonalarining asosiy fondlariga yetarli miqdorda investitsiyalar kiritilmasligi, import o'rnini bosish zarurati kabilar.

Mavjud vaziyatni tahlil qilish O'zbekiston qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilari individual innovatsion loyihalarni amalga oshirmoqda degan xulosaga kelish imkonini beradi, ammo innovatsiyalarning keng tarqalganligi, umuman olganda, agrosanoat kompleksi uchun talab darajasida emas (2-jadval).

Bu O'zbekiston iqtisodiyotining innovatsion rivojlanishida qishloq xo'jaligining ahamiyatini va hissasini oshirish zaruratini keltirib chiqaradi.

2020-2022-yillar davomida Ilmiy faoliyatga oid davlat dasturlari doirasida hozirgi kunda Respublikamizda Qishloq xo'jaligi, veterinariya va atrof-muhit muhofazasi yo'nalishini rivojlantirish uchun oliy ta'lim va ilmiy-tadqiqot muassasalari tomonidan umumiy qiymati 201,1 mlrd. so'mlik 137 ta (shundan 110 ta amaliy (148,3 mlrd so'mlik), 10 ta innovatsion (10,5 mlrd so'mlik), 7 ta fundamental (26,9 mlrd so'mlik) va 10 ta xalqaro-qo'shma (15,4 mlrd so'mlik) loyihalar amalga oshirilmoqda.

Tadqiqot natijalarining muhokamasi.

Innovatsion faollikni oshirish va rivojlanishning innovatsion turiga o'tish O'zbekiston Respublikasining 2019-2021-yillarda innovatsion rivojlantirish strategiyasida 2022-yilgacha bo'lgan davrda innovatsion rivojlanish strategiyasida belgilangan bo'lib, uning yakuniy maqsadi iqtisodiy o'sish sur'atlarida bilimlarning ustun rolini ta'minlashdir [20]. Biroq, ko'plab amalga oshirilgan dasturlarga qaramay ("2020-2030-yillarga mo'ljallangan qishloq xo'jaligini rivojlantirish konsepsiyasi", "Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida"gi qonuni qabul qilingan) agrosanoat majmuasining innovatsion faolligini oshirishda mavjud imkoniyat va salohiyatlardan, yaratib berilayotgan shart-sharoit, imtiyozlardan yetarli darajada foydalanilmayapti, bu ko'p jihatdan innovatsiyalarni o'zlashtirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini samarali yo'lga qo'yish bilan bog'liq [21].

Mahalliy qishloq xo'jaligi subyektlari unumdorlik bo'yicha rivojlangan mamlakatlardagi hamkasblaridan ortda qolmoqda, bu kam rivojlangan texnik, texnologik, ilmiy kadrlar va boshqaruv salohiyatining mavjudligi bilan bog'liq. Ularning aksariyatining holati muvozanatni saqlab qolish yoqasida bo'lib, oddiy takror ishlab chiqarish imkonini beradi xalos.

Agrosanoat ishlab chiqarishida innovatsiya fan-texnika taraqqiyotining doimiy rivojlanishi sharoitida yangi yoki takomillashtirilgan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yaratish yoki ularni qayta ish-

lash, uni ishlab chiqarishning o'ziga xos modellarini yaratish bo'yicha o'zaro bog'liq bo'lgan izchil harakatlar majmuidir. Qishloq xo'jaligi tashkilotlarining innovatsion faoliyati – bu innovatsiyalarni yaratish, joriy etish va ulardan amaliy foydalanish intensivligini jamlangan baholashning bir turi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib shuni ta'kidlash kerakki, ulardan biri zamonaviy voqelikdagi eng dolzarb vazifalar O'zbekiston qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti agrosanoat korxonalarining innovatsion faolligini oshirish uchun shart-sharoitlarni yaratishga aylanmoqda.

Milliy qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini samarali innovatsion rivojlantirish davlat organlarining sa'y-harakatlari va o'zaro hamkorligi (qulay iqtisodiy sharoitlar yaratish va innovatsiyalarni bevosita qo'llab-quvvatlash), ilm-fanni rivojlantirish, ilg'or texnologiyalar, ta'lim (maxsus kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash) va biznes innovatsiyalariga sarmoya kiritish orqali amalga oshirish mumkin bo'ladi.

Agrosanoat kompleksini rivojlantirishning innovatsion yo'lga o'tish uchun innovatsiyalar, qishloq xo'jaligi korxonalarini texnik va texnologik qayta jihozlashning me'yoriy-huquqiy bazasini takomillashtirish, innovatsion faoliyatni rag'batlantirishning yanada takomillashtirilgan mexanizmini ishlab

chiqish va qishloq xo'jaligini rivojlantirishning tegishli qo'llab-quvvatlash mexanizmlaridan foydalanish, infratuzilmani rivojlantirish, tovar ishlab chiqaruvchilarni axborot-maslahat bilan ta'minlash tizimini tashkil etish, yuqori malakali kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash, ilmiy tadqiqotlar samaradorligini oshirish, qishloq xo'jaligi fani va ishlab chiqarish integratsiyasini chuqurlashtirish va kengaytirish zarur.

Innovatsion faollikni oshirish iqtisodiy o'sishni, O'zbekiston agrosanoat kompleksining rivojlaniishi, tovar ishlab chiqaruvchilarning raqobatbardoshligini oshirish, mahalliy qishloq xo'jaligini rivojlantirish, sifatli oziq-ovqat mahsulotini ishlab chiqarish, tarmoq va uning raqobatbardoshligini tashqi bozorlarda iqtisodiy salohiyatni oshirishga olib keladi.

Qishloq xo'jaligini samarali rivojlanishida agrosanoat kompleksi korxonalarining innovatsion faoliyatni boshqarishini murakkablashtiradi va bir qator omillar ta'sirida cheklaydi. Ular orasida iqtisodiy vaziyatning noaniqligi, keskin raqobat, inflyatsion jarayonlar, talabning pasayishi, narxlarning nomutanosibliigi, korxonalarining asosiy fondlariga yetarli miqdorda investitsiyalar kiritilmasligi, import o'rnini bosish zaruratini keltirib chiqaradi.

Manba va foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Freeman, C. *Technology Policy and Economic Performance: lessons from Japan* / C. Freeman. – London : Pinter, 1987. – 155 p.
2. Lundvall, B.-A. *National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning* / B.-A. Lundvall. – London, 1992. – P. 44.
3. Schumpeter, J. A. *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung* / J. A. Schumpeter. – 1911. – S. 121.
4. Кондратьев, Н. Д. *Мировое хозяйство и его конъюнктура во время и после войны* / Н. Д. Кондратьев. – Вологда : Областное отделение Государственного издательства, 1922. – Гл. 5. – С. 75–81.
5. Daniels, R. J. *Private Provision of Public infrastructure: an organizational analysis of the next privatization frontier* / R. J. Daniels, J. Triebcock // *University of Toronto Law Journal*. – Toronto, 1996. – P. 54–58.
6. Nelson, R. *National Systems of Innovation: A Comparative Analysis* / R. Nelson. – Oxford, 1993. – P. 113.
7. North, D. C. *The Evolution of Institutions Governing Public Choice in 17th Century England* / D. C. North, B. W. Weingast // *Journal of Economic History*. – 1989. – № 49. – P. 803–832.
8. Porter, M. E. *The Competitive Advantage of Nations* / M. E. Porter. – N.Y. : Free Press, 1990. – P. 123–132.
9. Romer, P. *Increasing Returns and Long-Run Growth* / P. Romer // *Journal of Political Economy*. – 1986. – № 94 (5). – P. 1002–1037.
10. Santo, B. *Innovation as a tool for economic development: a tutorial* / B. Santo. – Moscow : Progress. – 2005. – P. 376.
11. Freeman, C. *Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan* / C. Freeman. – London ; New York, 1987. – P. 155.
12. Huntington, S. P. *The clash of civilizations?* / S. P. Huntington // *Foreign Affairs*. – 1993. – № 72 (3). – P. 22–49.
13. Chesbrough, H. W. *Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology* / H. W. Chesbrough. – Boston : Harvard Business Scholl Press, 2005. – P. 155–172.
14. Andrew, J. P. *Reaping the Rewards of Innovation* / J. P. Andrew, H. L. Sirkin. – Boston : Harvard Business School Press, 2007. – P. 55–58.
15. Schumpeter, J. A. *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung* / J. A. Schumpeter. – Leipzig, 1911. – S. 241.
16. Анчишкин, А. И. *Научно-технический прогресс и интенсификация производства* / А. И. Анчишкин. – М. : Политиздат, 1981. – 94 с.
17. Golichenko, O. G. *National Innovation System and Public Innovation Policy: Theory and Practice Problems* / O. G. Golichenko, S. A. Samovoleva // *Proceedings of the 8th European Conference on Innovation and Entrepreneurship – ECIE 2013. – Brux. : Hogeschool-Universiteit Brussel (HUBrussel), 2013. – P. 278–287.*
18. Корнилова Л.М., Иванов Е.А., Иванов П.А. *Стимулирование инновационной активности сельскохозяйственных организаций – основа цифровизации АПК* // *Инновационное развитие экономики. 2018. № 5 (47). С. 52–58.*
19. *The Global Innovation index 2022.*
20. *O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasining 2019-2021-yillarda innovatsion rivojlantirish strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. Lex.uz.*
21. *O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktabrdagi PF-5853-sonli "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030-yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida" Farmoni. Lex.uz.*

22. O'zbekiston Respublikasi davlat soliq qo'mitasi. O'zbekiston qishloq xo'jaligi 2018-2021. Toshkent – 2022. www.stat.uz
23. Бурханов, А. (2023). QISHLOQ XO'JALIGI ISHLAB CHIQRISHINI RESURS TEJOVCHI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SAMARADORLIGINI OSHIRISH–YANGI IQTISODIY MUNOSABATLAR MEZONI. Экономика и образование, 24(2), 284-289.
24. Hadjimuradovich, B.A., Nurilla O'g'li, O.J., & Farkhod O'g'li, A.D. (2022). METHODOLOGY OF REGULATING AND DEVELOPING PRODUCTION AND ECONOMIC RELATIONS IN AGRICULTURE. World Economics and Finance Bulletin, 15, 139-147.
25. Hadjimuradovich, B. A., Turdikulovich, S. O., Musurmanovich, U. J., Uktam, K. J., Abulhayevich, O. R., Abdulazizovich, A. A., ... & Raushanovich, U. O. (2020). Widespread introduction of market mechanisms in developing cooperative relations in agriculture in Uzbekistan. International Journal of Psychosocial Rehabilitation, 24(8), 1612-1620.
26. Burkhanov, A.H., Abduvakhidov, A.A., & Toshboev, B.B. (2019). Directions of Organizing the Activities of Clusters in Uzbekistan.
27. Khadzhimuradovich, B. A. (2023, April). FORMATION OF NEW ECONOMIC RELATIONS IS THE KEY TO STABLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE. In " Conference on Universal Science Research 2023" (Vol. 1, No. 4, pp. 9-15).
28. Abduvokhidov, A.A., Khodjimuratovich, A.B., Toshboev, B.B., & Abdurahmonovich, Y.O. (2021). Mechanisms of import substitution policy in the region. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(12), 45-59.
29. Бурханов, А.Х., & Шоев, А.Х. (2021). ПРОБЛЕМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-СТРУКТУРНЫХ МЕХАНИЗМОВ РАЗВИТИЯ КООПЕРАТИВНЫХ ОТНОШЕНИЙ В СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ. In Современные методы, модели и технологии управления социально-экономическими системами (pp. 78-85).
30. Burkhanov, A.H., & Abduvakhidov, A.A. (2019). The main Directions of Agrarian Policy in Uzbekistan.

XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB ETISHGA YARATILGAN MUHIT VA UNING JOZIBADORLIK DARAJASI

https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss4/a6h

Hoshimov Jahongir Ravshanbek o'g'li –
Toshkent moliya instituti, Baholash ishi va
investitsiyalar kafedrasida mustaqil tadqiqotchisi, PhD

Annotatsiya. Maqolada xorijiy investitsiyalarni jalb etishga yaratilgan muhit va uning jozibadorlik darajasi ko'rib chiqildi. Investitsiyaviy jozibadorlikni baholashda xalqaro reyting va indekslar o'rganildi. Yalpi ichki mahsulot va xorijiy investitsiya hajmlarining o'zgarish tendensiyasi tahlil qilib chiqilgan. Shuningdek, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: xorijiy investitsiya, YaIM, investitsiyaviy jozibadorlik, xalqaro reyting va indekslar, xorijiy investitsiya ishtirokidagi korxonalar.

СРЕДА, СОЗДАННАЯ ДЛЯ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ, И ЕЕ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНЫЙ УРОВЕНЬ

Хошимов Жахонгир Равшанбек угли –
Независимый исследователь, PhD кафедры
«Оценочное дело и инвестиции»
Ташкентского финансового института

Аннотация. В статье исследуется среда, созданная для привлечения иностранных инвестиций, и уровень ее привлекательности. При оценке инвестиционной привлекательности изучались международные рейтинги и индексы. Проанализирована тенденция изменения объема валового внутреннего продукта и иностранных инвестиций. Также разработаны предложения и рекомендации по привлечению иностранных инвестиций.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, ВВП, инвестиционная международные рейтинги и индексы, привлекательность, предприятие с иностранными инвестициями.

ENVIRONMENT CREATED FOR ATTRACTING FOREIGN INVESTMENTS AND ITS ATTRACTIVE LEVEL

Khoshimov Jahongir Ravshanbek ugli -
Tashkent Financial Institute, PhD the Department
independent researcher "Appraisal and Investments"

Abstract. The article considered the environment created for attracting foreign investments and its level of attractiveness. International rating and indices were studied in the assessment of investment attractiveness. The trend of changes in the volume of gross domestic product and foreign investment has been analyzed. Proposals and recommendations for attracting foreign investments have also been developed.

Keywords: foreign investment, GDP, investment attractiveness, international ratings and indices, an enterprise with foreign investment.